

Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeği'nin 6 Maddelik Formu'nun Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Ahmet AKIN*

Saranda RABA**

Süeda RADA ***

Sadık YILMAZ ****

Hifa Şeyma DEMİRBAKAK *****

Özet

Bu çalışmanın amacı Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeği'nin (KBÖ; McClintock, McCarrick, Anderson, Himawan, ve Hirschfeld, In press) Türkçe'ye uyarlamak, geçerlik ve güvenirliliğini incelemektir. Araştırma 209 üniversite öğrencisi üzerinde yürütölmüştür. Doğrulatoryı Faktör Analizinde 6 maddeden oluşan iki boyutlu (duygusal, işlevsel) modelin iyi uyum verdiği görölmüştür ($\chi^2= 23.01$, $sd= 8$, $RMSEA= .095$, $CFI= .94$, $IFI= .94$, $SRMR= .064$, $GFI= .96$). Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları duygusal alt boyut için .70, işlevsel alt boyut için .74, ölçeğin tamamı için .67 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeği'nin Türkçe formunun geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir. Bununla birlikte ölçeğin test-tekrar test güvenirliliği ile uyum geçerliliğini inceleyecek araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kişiler Arası Bağımlılık, geçerlik, güvenirlik, doğrulatoryı faktör analizi.

* Doç. Dr. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışmanlık Ve Rehberlik ABD, aakin@sakarya.edu.tr

** Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler ABD, saranda.raba@ogr.sakarya.edu.tr

*** Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitimde Psikolojik Hizmetler ABD, radasueda@gmail.com

**** Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler ABD, msdkylmz@gmail.com

***** Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler ABD, hifademirbacak@gmail.com

1. GİRİŞ

Kişiler arası bağımlılık, insanlarla yakınlık kurma ihtiyacı sonucunda ortaya çıkan karmaşık düşünce, duygu ve inançları içermektedir. Düşünceler, bireyin kendisiyle ve başkalarıyla olan ilişkilerini kapsamaktadır. İnançlar, arkadaşlık, samimiyet gibi durumlarla ilişkilidir. Duygular ise, hem olumlu hem de olumsuz duyguları içerir. Bu karmaşık düşünce, inanç ve duygular; normal yetişkin her bir bireyin parçası haline gelmiştir. Kişiler arası bağımlılık kavramı, psikanalitik kuramın obje ilişkisinden, sosyal öğrenme kuramının bağımlılık kavramından ve etiyolojik teorinin bağlanma kavramından türemiştir (Hirschfeld, Klerman, Gough, Bareett, & Korchin, 1977).

Kişiler arası bağımlılık kavramı Bornstein (1995) tarafından; motivasyonel, bilişsel, duyuşsal ve davranışsal olarak dört boyutta incelenmiştir. Motivasyonel boyut, başkalarından yardım ve destek bekleyen kişileri içerir, bilişsel boyutta kendilerini güçsüz ve işe yaramaz ya da etkisiz algılayan kişiler yer alırken, duyuşsal boyut bağımsız bir şekilde görevlerini tamamlamaya çalışan ve bu durumda karşı tarafın vereceği tepki yüzünden kaygı yaşayan kişileri içerir. Davranışsal boyut ise kişilerin yardımı, desteği, onayı ve rehberliğine ihtiyaç duyan ve başkalarına boyun eğme özelliğindeki kişileri barındırır (Bornstein, 2005; akt., Gardner & Helmes, 2007).

Ainsworth (1982) bağımlılık ve bağlanma gibi kavramların aralarında fark olduğunu belirtmiştir. Ona göre bağlanma; yakınlık arayışı ve ihtiyacı duyan kimselerde belirir ve aynı zamanda sadece özel bir kişiye yönelik bir davranıştır, bağımlılık ise yardım arayışı içinde olan ve yardıma ihtiyaç duyan bireylerde görünür, bu bireyler gözlerinde büyüttükleri, koruyucu potansiyeline sahip olan herhangi bir kişi veya kişilere bağımlılık duyarlar. Pincus ve Wilson (2001), bağımlı bireylerin başkalarının gözüne girmek için aslında kendilerini güçsüz ve alçak gönüllü gösterip, uysal ve boyun eğici davrandıklarını fakat bir olumsuz durumla karşılaştıklarında terk edilmeyi garantilemek için bir hayli agresif davranışlar sergileyebileceklerini belirtmişlerdir. Boyun eğici bağımlılık, korkulu bağlanma patolojik bağlanma ve yalnızlık, aynı zamanda düşük derecede ebeveyne bağlanma ve yüksek derecede anne kontrolü gibi bireylerin uyumsuz yapıları ile ilişkilidir. Kişiler arası bağımlılık, bireylerin sağlık hizmetlerini aşırı kullanmaları ile alakalıdır, bu bireylerde örneğin depresyon, anksiyete gibi mental rahatsızlıklar veya ülser, kalp hastalığı, epilepsi ve astım gibi fiziksel hastalıklar ortaya çıkabilir (Bornstein, 1995).

Bağımlı kişilik bozukluğu da kişiler arası bağımlılık kavramıyla oldukça ilişkilidir. Bağımlı kişilik bozukluğu tanı kriterlerine bakıldığında, kişiler arası bağımlılık kavramı ile benzer özelliklere sahip olduğu görülebilir. Bağımlı kişilik bozukluğu olan bireylerde aşırı ilgilenilme ihtiyacı belirir ve bu da kopamayan ve boyun eğen davranışlar sergilenmesine yol açar. Bağımlı kişiler çoğu zaman hayatlarını başkalarının çevresinde kurarlar ve bu insanların ilgilerini sürdürmeleri için kendi ihtiyaçları ve düşüncelerinden vazgeçerler. Bu kişiler kendilerine güvenmedikleri için, bir işe yatkın ve yetenekli olsalar bile başkalarının tavsiye ve nasihatlarını almadıkları sürece basit kararları almakta bile güçlük çekerler (Butcher, Mineka, & Hooley, 2013).

Bağımlı kişilik bozukluğuna sahip bireylerin genellikle kuşkucu ve kötümser düşünceleri vardır. Bu bireyler kendilerini aptal olarak tanımlar ve yeteneklerini küçümserler. Kendileri hakkında bir eleştiri duymaları, onların kötümser düşüncelerini güçlendirir ve kendilerine olan güvenlerini hızlı bir şekilde yitirirler. Bu kişiler sorumluluk almaktan kaçınırlar veya sorumluluk gerektiren bir durumda kendilerini endişeli ve gergin hissederler. Bağımlı kişilik bozukluğu kliniklerde sık karşılaşılan bir bozukluktur ve bu bozukluk kadınlarda daha sık görülmektedir (Amerikan Psikiyatri Birliği, 1999). Bağımlı kişilik bozukluğu olan bireylerde aynı zamanda kaygı ve duygu durumu bozuklukları tanısına rastlanması oldukça sık karşılaşılan bir durumdur (Bornstein, 1999; akt. Butcher ve diğerleri, 2013). Bağımlı kişilik bozukluğu, duygusal ve işlevsel bağımlılık olmak üzere iki boyutta değerlendirilmektedir.

İşlevsel bağımlılık, bireyin kendi hislerini gerektiği kadar önemsemediğinden dolayı diğer güçlü kişilere güvenmesi gerektiğine inanması olarak bilinen bağımlılık türüdür. Duygusal bağımlılık ise bir bireye duygusal bağlanmayı gerektiren duygusal bir ihtiyaç olarak bilinir. Duygusal bağımlılık bireylerde yalnızlık ve boşluk hissetmelerine yol açar, aynı zamanda bu bireyler sevdikleri kişilerle bağlantı kurabilmek için büyük istek duyarlar. Bu kişiler terk edilme korkuları taşır ve böylece eşlerine arkadaşlarına ve ailelerine bağlanırlar (Arntz, 2005).

Bağımlı kişilik bozukluğunun temel belirtileri uysal ve yapışkan davranışa ve ayrılma korkusuna yol açacak bir şekilde kendisine bakılma gereksiniminin duyulmasıdır. Bu durum genç erişkin çağlarında başlamaktadır. Bağımlı ve uysal davranışlar önemsenir ve birey kendi başına yetememe ve başkalarının yardımı olmadan kendine yeterli olamama düşüncesine sahiptir. Bu durum kişinin benlik algısıyla ilgili sorunlar olmasından kaynaklanmaktadır. Bağımlı kişilik bozukluğuna sahip olan bireyler, karşıdaki kişiye kendi düşüncelerini açıklamakta zorlanmaktadır. Bunun nedeni, eğer karşıdaki kişi onunla aynı düşünceye sahip değilse o kişinin desteğini yitirecekleri korkusunu taşımalarıdır (Amerikan Psikiyatri Birliği, 1994).

Yapılan araştırmaların sonucunda bağımlılığın kendine özgü işaret ve semptomları olan patolojik bir hastalık olduğu belirtilmiştir (Masterson & Klein, 2011). Smith (1985) bağımlılığın kompülsiyon ve kontrol kaybindan kaynaklanan bir bileşim olduğunu ifade etmiştir. Bağımlılık davranışının bireye ait bir yaşam geliştirdiğinden dolayı günümüzde giderek artan bir hastalık olduğunu ve bunun altında yatan bir patolojinin olduğu görülmektedir (akt., Masterson & Klein, 2011).

Kişiler Arası Bağımlılık kavramı başkalarıyla yakınlık kurma ihtiyacını ortaya koyar. Bireylerin başkalarına aşırı düzeyde ihtiyaç duymaları, onların günlük yaşantılarını ve başkalarıyla olan ilişkilerini olumsuz etkileyebilir aynı zamanda bazı psikolojik bozukluklara da sebep olabilmektedir. Türkçe literatürde konu ile ilgili olarak gerçekleştirilecek çalışmalara kolaylık sağlaması adına ölçeğin kısa formunun uyarlanması ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmanın amacı bireylerin kişiler arası bağımlılık düzeylerini inceleyen Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeği 6 Maddelik Formu'nun (McClintock, McCarrick, Anderson, Himawan, ve Hirschfeld, In press) Türkçe versiyonunun geçerlik ve güvenilirliğini incelemektir.

2. YÖNTEM

2.1 Çalışma Grubu

Araştırmanın verileri 209 üniversite öğrencisinden elde edilmiştir. Katılımcıların 115'si (%55) kadın, 94'ü (%45) erkektir ve yaşları 18 ile 25 (ort: 20.05) arasında değişmektedir.

2.2 Veri Toplama Aracı

Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeği (KBÖ): Hirschfeld, Klerman, Gough, Barrett ve Korchin (1977) tarafından bireylerin kişiler arası bağımlılık düzeylerini incelemek amacıyla geliştirilen orijinal ölçek formu; 18 maddeden oluşan duygusal güven, 16 maddeden oluşan sosyal öz güven eksikliği ve 14 maddeden oluşan otonomi olmak üzere üç alt boyuttan ve toplamda 48 maddeden oluşmaktadır. Ölçeği Türkçe'ye uyarlayan Ulusoy (2010) ise iç tutarlılık güvenilirlik katsayılarını Sosyal Özgüven Eksikliği, Otonomi ve Duygusal Güven alt boyutları için sırasıyla .72, .76 ve .79 olarak elde etmiştir. Toplam puan için tutarlılık Cronbach alfa katsayısının .75 olduğu görülmüştür.

Bu çalışmada Türkçe'ye uyarlanan Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeği 6-maddelik Formu, McClintock ve diğerleri (in press) tarafından geliştirilmiştir. Duygusal bağımlılık ve işlevsel bağımlılık alt boyutlarından oluşan kısa formda her altboyutta 3 madde olmak üzere toplamda 6 madde bulunmaktadır. Ölçek, 5'li likert tipi bir derecelendirme sahiptir ('1'Bana Hiç Uygun Değil - '5' Bana Tamamen Uygun). Ölçek hem alt boyutlara göre hem de toplam puan vermektedir. Ters puanlanan madde bulunmayan ölçekten alınan yüksek puanlar yüksek düzeyde kişiler arası bağımlılığı göstermektedir. McClintock ve diğerleri (in press), iç tutarlılık güvenilirlik katsayılarını; duygusal bağımlılık alt ölçeği için .76, işlevsel bağımlılık alt ölçeği için .77, ölçeğin bütünü için .73 olarak bulmuştur. Açım-layıcı faktör analizinde toplam varyansın % 46.25'ini açıklayan ve faktör yükleri .76 ile .88 arasında sıralanan iki boyutlu bir yapı elde edilmiştir. Uyum geçerliği çalışmasında kişiler arası bağımlılık toplam puanı ile sosyal fobi ($r = .57$), ($r = .57$), depresyon ($r = .40$), aşırı doyum arama ($r = .45$) ve kişiler arası ilişkilerde sıkıntı yaşama ($r = .52$) arasında pozitif ilişkiler bulunmuştur.

2.3 İşlem

Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeği 6-maddelik Formu'nun Türkçeye uyarlanması çalışmasında ilk olarak e-mail yoluyla iletişim kurularak gerekli izin alınmıştır. Bunun ardından ölçeğin İngilizce formu, iyi düzeyde İngilizce bilen 2 öğretim üyesi tarafından Türkçeye çevrilmiş ve daha sonra bu Türkçe formlar geri tercüme edilerek İngilizce formla arasındaki tutarlılık değerlendirilmiştir. Daha sonra Türkçe form anlam ve gramer açısından ince-lenerek gerekli düzeltmeler yapılmış ve denemelik Türkçe form elde edilmiştir. Son aşamada bu form, psikolojik danışma ve rehberlik ile ölçme ve değerlendirme alanındaki 3 öğretim üyesine inceletilerek anlaşılman ya da birden çok anlamı olan ifadeler araştırılmış ve görüşleri doğrultusunda bazı değişiklikler yapılmıştır. KBÖ'nün geçerlik çalışması olarak yapı geçerliği incelenmiştir. Yapı geçerliği için doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. KBÖ'nün güvenilirliği iç tutarlılık yöntemiyle, madde analizi ise düzeltilmiş madde-toplam korelasyonu ile incelenmiştir. Geçerlik ve güvenilirlik analizleri için SPSS 13.0 ve LISREL 8.54 (Jöreskog & Sorbom, 1996) programları kullanılmıştır.

3. BULGULAR

3.1 Güvenirlik ve Madde Analizi

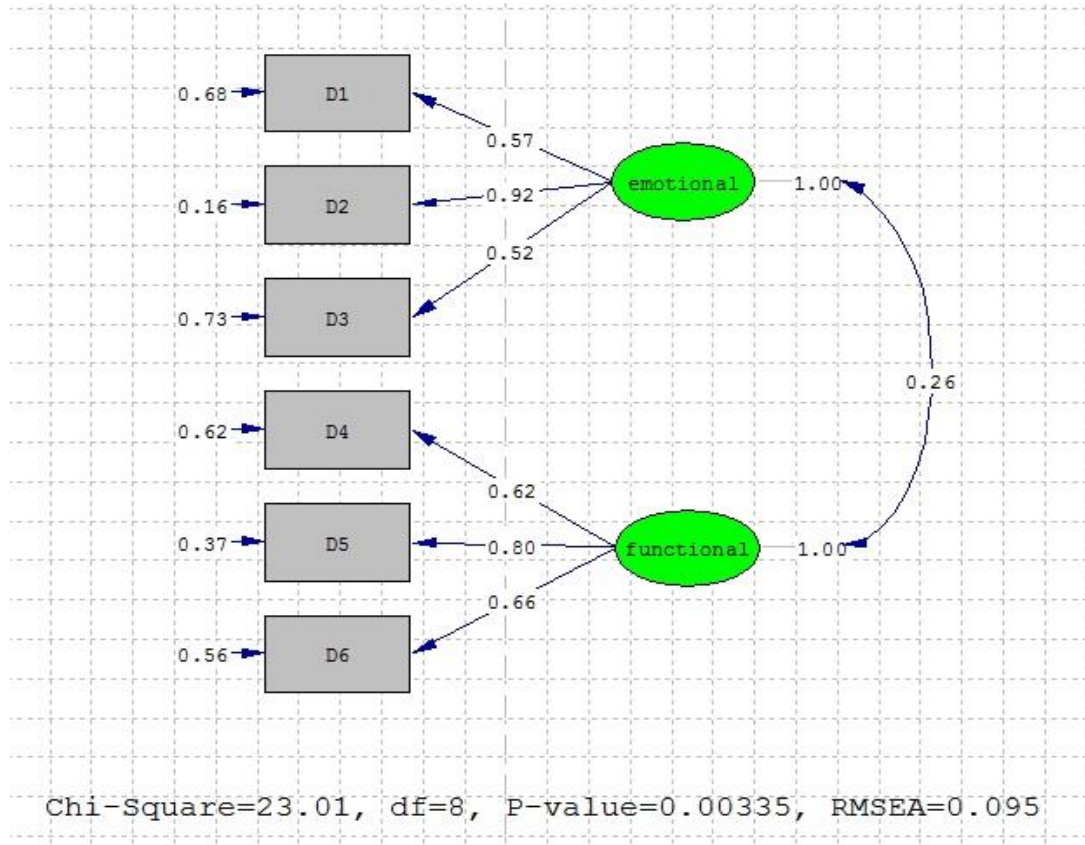
Yapılan analiz sonucunda, ölçeğin düzeltilmiş madde toplam korelasyon katsayılarının .26 ile .49 arasında sıralandığı görülmüştür. Bulgular Tablo 1'de görülmektedir. Cronbach alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları duygusal alt boyut için .70, işlevsel alt boyut için .74, ölçeğin tamamı için .67 olarak bulunmuştur.

Tablo 1. Facebook© Romantik Ayrılık Ölçeği Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyon Katsayıları

Madde No	Duygusal		Madde No	İşlevsel	
	Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonu	Madde silindiğinde Cronbach alfa		Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonu	Madde silindiğinde Cronbach alfa
1	,48	,64	4	,53	,69
2	,62	,46	5	,59	,61
3	,44	,69	6	,56	,65

3.2 Yapı Geçerliği

Doğrulatory Faktör Analizi. KBÖ'nün yapı geçerliği için ölçeğin orijinal formunda bulunan faktörlerin doğrulanması amacıyla DFA uygulanmıştır. Çalışmanın sonucunda geliştirilen Türkçe Formun yapısının orijinal kısa formun yapısıyla örtüştüğü görülmüştür. Ölçeğin uyum indeksleri ($\chi^2=23.01$, $sd=8$, $RMSEA=.095$, $CFI=.94$, $IFI=.94$, $SRMR=.064$, $GFI=.96$) iki boyutlu KBÖ'nün iyi uyum verdiğini ortaya koymuştur (Hu & Bentler, 1999). Doğrulatory faktör analizine ait faktör yükleri Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1. Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeği 6-maddelik Formu'na İlişkin Path Diagramı ve Faktör Yükleri

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada, McClintock ve diğerleri (In press) tarafından geliştirilen Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeği 6-Maddelik Formunun Türkçeye uyarlanması ile oluşturulan Türkçe formun geçerlik ve güvenilirliğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliği DFA ile incelenmiştir. DFA için uyum indeksi sınırları göz önüne alındığında, modelin iyi uyum verdiği ve ölçeğin iki boyutlu orijinal faktör yapısının Türkçe formun faktör yapısıyla uyumlu olduğu görülmektedir (Hu & Bentler, 1999).

Ölçeğin alt boyutları için güvenilirlik katsayılarının yüksek bulunması, güvenilirliğin yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir (Sipahi, Yurtkoru, & Çinko, 2008). Madde analizi sonucunda maddelerin, madde-toplam korelasyon katsayılarının .30 ölçütünü karşıladığı görülmüştür. Madde-toplam korelasyon katsayılarının yorumlanmasında .30 ve daha yüksek olan maddelerin, bireyleri ölçülen özellik bakımından iyi derecede ayırt ettiği (Özdamar, 2004) göz önüne alındığında madde toplam korelasyon katsayılarının yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

Ölçeğin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarından elde edilen bulgulara göre ölçeğin kullanıma hazır olduğu belirtilebilir. Güvenirlik katsayılarının ölçeğin bütünü için görece düşük olmasından dolayı ölçeğin test-tekrar test güvenilirliğinin incelenmesi oldukça önemlidir. Bu çalışmanın sadece üniversite öğrencileri üzerinde yürütülmüş olması dolayısıyla ölçeğin farklı yaş ve eğitim düzeyindeki gruplara uygulanması bu değişkenlerin kişiler arası bağımlılık üzerindeki etkisini incelemeyi de sağlayacağından gerekli görülmektedir. Bununla birlikte ölçeğin uyum geçerliğini belirlemek amacıyla, geçerlik ve güvenilirliği kanıtlanmış farklı ölçme araçları ile arasındaki ilişki incelenebilir.

Kaynakça

- Ainsworth, M. D. S. (1982). Attachment: Retrospect and prospect. In C. M. Parkes & J. Stevenson-Hinde (Eds.), *The place of attachment in human behavior*. New York: Basic Books, s.3-30.
- Arntz, A. (2005). Pathological dependency: Distinguishing functional from emotional dependency. *Clinical Psychology: Science and practice*, 12, 411-416.
- Bornstein, R. F. (1995). Comorbidity of dependent personality disorder and other psychological disorders: An integrative review. *Journal of Personality Disorders*, 9, 286-303.
- Butcher, J. N., Mineka, S. M., & Hooley, J. M. (2013). *Abnormal psychology*. Boston: Pearson. *DSM-IV-TR Tanı Ölçütleri Başvuru Elkitabı, Amerikan Psikiyatri Birliği*, (Çev. Ertuğrul Köroğlu). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Masterson, J. F., & Klein, R. (2011). *Kendilik bozuklukların psikoterapisi*. İstanbul: Litera Yayıncılık.
- McClintock, A. S., McCarrick, S. M., Anderson, T., Himawan, L., & Hirschfeld, R. (In press). Development and validation of a Six-Item Version of the Interpersonal Dependency Inventory. *Assessment*.
- Gardner, D. K., & Helmes, E. (2007). Development of the interpersonal dependency scale for older adults. *Australian Journal on Ageing*, 26, 40-44.
- Hirschfeld, R., Klerman, G., Gough, H., Bareett, J., & Korchin, S. (1977). A measure of Interpersonal Dependency. *Journal of Personality Assessment*, 41(6), 610-618.
- Özdamar, K. (2004). *Paket programlar ile istatistik veri analizi*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Pincus, A. L., & Wilson, K. R. (2001). Interpersonal variability in dependent personality. *Journal of Personality*, 69(2), 223-251.
- Sipahi, B. Yurtkoru, E. S., & Çinko, M. (2008). *Sosyal bilimlerde SPSS'le veri analizi*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Ulusoy, Y. (2010). Kişiler Arası Bağımlılık Ölçeğinin (Interpersonal Dependency Inventory) uyarlama çalışması. *Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Hu L. T., Bentler P. (1999). Cutoff criteria for fit indices in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6, 1-55.
- Jöreskog, K. G., & Sorbom, D. (1996). LISREL 8 reference guide. Lincolnwood IL: Scientific Software International.